ПРАВДИВѢ ПРИЧИНЫ

ДЛЯ ЯКИХЪ УПАДАЄ У НАСЪ

ЧИНЪ МОНАШІЙ СВ. ВАСИЛІЯ,

освѣтленѣ

О. Обачнымъ.

Накладомъ редакціи „Батьковщины".

ЛЬВОВЪ 1882.

Зъ друкарнѣ Товариства имени Шевченка,
пôдъ зарядомъ К. Беднарского.

Biblioteka Jagiellońska
1002109600

Трудно не признати, що нашому краеви новѣйшими часами починають дôставати ся деякû высокû взгляды и опѣки. Правда! що не всѣ то найживотнѣйшû интересы краю нашого однако обнятû тыми взглядами! не до всѣхъ верстъ, зъ якихъ складає ся соспôльнôсть того краю, прикладає ся однака мѣра тыхъ взглядôвъ! а що до правныхъ жадань, до потребъ національныхъ двохъ народôвъ, складаючихъ населенє того краю, то для насъ, Русинôвъ, апликує ся та мѣра взглядôвъ лише въ безмѣрнôй негаціи, такъ що, коли польска народнôсть досуджує ся всякого можливого взгляду, то Русины лишають ся всякого взгляду. Но скажѣмъ выразнѣйше! Взгляды и опѣки дôстають ся головно польскому паньству (чи єго клієнтелѣ), котре у насъ фактично ще и до теперь, якъ бы то й не дивно въ очахъ цивилизованого свѣта выглядало, яко єдиный чи властивый репрезентантъ польскости выступає и трактує ся.

Но найсвѣжшій часъ показавъ намъ щось въ тôмъ взглядѣ нового, ôдмѣнного. Маємо до занотованя фактъ, що и интересамъ не специфично польско-паньскимъ починає дôставати ся певна увага.

Въ мѣсяцяхъ Серпню и Вересню сего року ôдбувавъ министеріяльный делегатъ, профессоръ Геке, подорожь по Галичинѣ, въ цѣли, щобы здати справозданє що до стану худобы въ нашôмъ краю. Заданє делегата не було симъ разомъ, щобы оглянути тôлько паньскû оборы и погратулювати, де но можна, вельможнымъ годôвникамъ худобы осягненыхъ ними результатôвъ, — але такожь розглянути ся и въ станѣ худобы хлопскои, чи якъ то кажуть, громадскои! Но, якъ рускû хлопы мають ще — на диво! — якусь худобу, то конечно мусѣла и та худоба пôдпасти пôдъ обсервацію министеріяльного делегата. А беручи pars pro toto т. є. рускихъ хлопôвъ за нарôдъ рускій (що прецѣ зъ нерôвно бôльшимъ правомъ учинити можемо, якъ тымъ, зъ якимъ польска шляхта выдає себе за польскій нарôдъ), — мали бъ мы Русины до занотованя фактъ, що и нашимъ (економичнымъ) интересамъ досудила ся певна увага, котра дôстала ся на разѣ: рускôй худобѣ! Не єсть вже то взглядъ? Не особливше то зъявиско и зъ иншои стороны? Прецѣ маємо мы щось завдячувати Полякамъ! О! такъ! о! певне що такъ! Бо коли бъ не паны-Поляки, наша руска худоба не видѣла бы певне министеріяльного делегата.

*

Такъ маємо и початокъ высокихъ взглядôвъ на насъ. Але и не конець. Щасливе продовженє наступає заразъ, тогожь самого Божого року, въ тôмъ самôмъ мѣсяцю Вересню. О то по-правдѣ благословленый той мѣсяць Вересень. Не даремне нашѣ люде называють єго Маикомъ. Видно, якъ въ нѣмъ цвитуть (никлѣ! никлѣ! правда! и непевнѣ) цвѣты нѣбы то рускѣ надѣи!

Зъ иншого боку, зъ иншои найвысшои, но рôвно для насъ децидуючои сферы дôстає ся намъ взглядъ иншои натуры! То вже не взглядъ якому хочь бы и такъ животному економичному нашому интерессови, то взглядъ намъ самымъ, однôй интегральнôй, хочь и невеличкôй, частцѣ нашого народного организму! Нашъ Высокопреосвященный Митрополитъ дôстає приказъ зъ Риму, щобы здавъ справу зъ стану нашого Чину монашого св. Василія. Въ скутокъ чого нашъ Высокопреосвященный ôдбуває визитацію каноничну всѣхъ монастырôвъ тогожь чину, якъ зазначено на передѣ, въ преблагословеннôмъ мѣсяцю Вересню! Чи не єсть же то рôвно взглядъ зô стороны Престола Римского, таке интерессованє ся нашимъ Чиномъ св. Василія, репрезентуючимъ у насъ єдино черництво? Незаперечно.

То суть тѣ два взгляды, дôставшѣ ся намъ въ тôмъ недавнôмъ часѣ. Мизернѣ они въ собѣ, такъ дуже мизернѣ, що не заслугували бы въ иншôмъ роцѣ на названє взглядôвъ, хутнѣйше на що иншого. Прецѣнь то тôлько голѣ теоретичнѣ информаціи о котрыхъ не знати навѣть, чи будуть они мати коли небудь и яку то практичну донеслôсть! Але зô взгляду на наше положенє, въ якôмъ находимо ся, въ тôмъ нашôмъ опущеню, при якôмъ мы давно ôдвыкли ôдъ всякихъ увзгляднень, а привыкли до всякого неувзгляднюваня насъ, набераютъ и такѣ взгляды важности. Не дивота, що мы такому особлившому зъявискови небувалого увзгляднення насъ, съ цѣкавостею придивити ся хочемо. Можливымъ єсть, що таке придивленє ся ближше, отворить намъ очи и научить насъ, якъ мы и таке мизерне, теоретичне увзгляднєнє, нѣмъ оно въ якій небудь спосôбъ практично дозрѣє, скоро, розумѣє ся на свôй ладъ, практично выкорыстати маємо.

Но нѣмъ мы приступимо до объясненя сего предмету, мусимо сповнити передъ тымъ особлившій а такъ конечный обовязокъ. Мусимо, якъ найсердечнѣйше просити нашихъ пречестныхъ Читателѣвъ, особливо Преподобныхъ Лиць Чину св. Василія о ласкаве извиненє нашого способу трактованя предлежачои справы.

Мы зведемо оба факты згаданыхъ взглядôвъ разомъ. Мы будемо ихъ аналогизувати. Такъ якъ бы они однакого предмету дотыкали, на однакôмъ субстратѣ збували ся! Цѣлкомъ узасадненна причина, щобы образити ся такимъ поступкомъ. Мы самѣ чуємо то якъ найдоткливѣйше. И въ иншихъ обставинахъ мы бы собѣ щось подôбного нѣколи, пренѣколи не позволили, не тôлько, щобы такъ грубо не дотыкати згаданыхъ лиць, но для самои гôдности печати, для пошанованя взнеслого завданя поважнои пу-

блицистики. Но тутъ мы то зробити приневоленѝ. Та конечнôсть не выплывае зъ насъ самыхъ. Та конечнôсть выплывае, помпнувши той хронологичный порядокъ, въ якôмъ тѝ факта збули ся, зъ часу самого, его успособленя для насъ, котрый такихъ дикихъ играшокъ зъ нами собѣ позволяе... Тутъ мы его зловили на горячôмъ учинку. Примусимо его признатися до всѣхъ збиткованься надъ нами...

Тодѣ окаже ся, якъ мы цѣлковито не винуватѝ за таке ображенє! Часъ, нынѣшный часъ той насъ ображає, страшно ображає... Або може и ôнъ нѣ?!.. Зкажи ты добре сотворѣнє, ты Rusinku Božу, може ты вже такъ заправивъ ся въ покорѣ, що тебе нѝчимъ а нѝчимъ образити не можна?!

Теперь вже спѣшно вертаймо ся до нашого предмету!

Отже та дика анальогія фактôвъ!

Высокимъ сферамъ потреба дôзнати ся о нашôмъ станѣ: свѣтскимъ о станѣ економичнôмъ однои галузи, духовнымъ о станѣ духовнôмъ певнои категоріи. Чи бракъ имъ цѣлковитый такои вѣдомости? О! то було бы сумно, дуже сумно на всякій способъ! Але такъ зле не есть! Они его знали и до теперь. Не такъ то знали, якъ коли бы були потягали свои информаціи зъ самого жерела, або коли бы були выслѣджували его на мѣстци, — але знали его убочно, знали его зъ консеквенцій! свѣтскѝ высокѝ сферы знали, що достава домашнои худобы на великѝ торговельнѝ пункта зъ Галичины есть якъ бы ніяка, и що тутъ дôставлялося, то була худоба, сиро ваджена зъ чужихъ краѣвъ тутъ опашена, но то таки не малыми господарями, не хлопами! Духовнѝ сферы знали знову, що нашѝ Василяне такъ тихо собѣ сидять, мовъ въ Бога за дверима, вôйны съ нѝкимъ не провадять и ніякими великими справами головы собѣ не завертають!

Чогожъ хочуть высокѝ сферы ще бôльше довѣдати, ся? Богато. И такъ: Чи тѝ консеквенціи, о якихъ они знають, суть якимсь припадковымъ обявомъ, якоюсь стагнаціею часовою, кепскимъ розрадженемъ, злымъ ужитемъ силъ, — чи суть они природнымъ выплывомъ того стану, въ якôмъ мы дотычно тыхъ справъ находимо ся? А коли то послѣдне мае мѣстце, якій есть той фактичный станъ? О тôмъ треба докладно, наглядно перевѣдати ся!

На що потреба высокимъ сферамъ тыхъ вѣдомостей? Чи на то, щобы намъ якъ найскорѣйше допомочи, щобы мы стали въ одной справѣ економично розвиненѝ, а въ другôй духовно крѣпкѝ? якъ то и допускати, щобы они того не хтѣли? Певне и того хочуть, но не въ першôмъ плянѣ. Передъ всѣмъ хочуть они щось иншого. Зъ консеквенцій нынѣшного стану, мають они велику причину бути не задоволенѝ. Такій станъ нашь имъ не

на руку. Имъ треба инакшого нашого стану, а то такого, котрый бы имъ бувъ придатный до ихъ потребъ, до ихъ плянôвъ, чи то економичныхъ, чи то духовныхъ... Свѣтскимъ сферамъ потреба, щобы и мы той недостатокъ, чи той убутокъ, якій черезъ переведене въ житє уставы, забороняючои довôзъ худобы зъ заграницѣ, — на торгахъ худобяныхъ конечне окаже ся, чимъ скорѣйше покрывати допомагали. Римскимъ сферамъ потреба знову, щобы и мы, коли для миссіи широкои католицизму на заходѣ такъ якъ бы замкнула ся дорога, для новои миссіи на всходѣ, своими силами причиняли ся, имъ треба мати зъ насъ и межи нами милицію духовну, якою нѝхто нишій у насъ не може бути, якъ Василяне. Такъ треба отже высокимъ сферамъ конечне и докладно перевѣдати ся: Кôлько и въ нынѣшнôмъ станѣ межи рускими хлопами, що й такъ прецѣ мяса нѝколи не ѣдять, для тыхъ Нѣмцѣвъ чи кого тамъ, що безъ мяса и одного дня жити не можуть, тои худобы роздобути буде можна? А знову: Кôлько межи такими Василянами, якъ они є, тои военнои способности выкликати дасть ся, щобы єи для духовно-милитарнои експедиціи съ певнымъ скуткомъ спожиткувати можна?

И вже довѣдано ся, и що довѣдано ся? О тôмъ о чѣмъ знало ся навпередъ, но що результатъ выпавъ трохи яскравѣйшій: довѣдано ся о страшеннôмъ упадкови! Такій результатъ вѣдомый намъ принаймнѣй що до згаданои справы економичнои. Духовнѝ сферы, прочуваючи такій станъ дотычно своєи ихъ обходячои справы, поставили вже зъ горы и пытанє: для чого такій упадокъ? Свѣтскѝ сферы, о кôлько намъ вѣдомо, не дали такого препорученя свому делегатови. А прецѣ таке пытанє єсть пôсля нашого суду, въ сѣй справѣ кардинальнымъ, коли таке довѣданє ся яку небудь корысть принести маѥ. Хочь зъ другои стороны єсть оминенє такого ессенціонального пытаня для насъ зрозумѣлымъ. Чи були згаданѝ высокѝ сферы въ можности ставляти таке пытанє: для чого такій страшенный упадокъ худобы у насъ? Коли они все зробили, що но було можна, щобы такій упадокъ спровадити! Несправедливе, съ тяжкою кривдою для громадъ ôдбувше ся залагодженє справы сервитутовои дотычно пасовискъ, — позволюванє або дивленє ся черезъ пальцѣ на то, якъ ставы спущано, якъ тысячи и тысячи морґôвъ корчовано, що все ôдберало вохкôсть землѣ и уменшало въ приперающихъ околицяхъ выдатнôсть сѣножатей, отже ôдберало пашу худобѣ, ôдъ чого она мизернѣла и рѣдла? И то все коли? Нѝмъ що небудь черезъ ôдповѣднѝ розпорядженя, чи теоритично черезъ заведенє школъ господарскихъ, чи практично, черезъ примусъ але и улекшенє утримуваня насѣнникôвъ, або черезъ змѣны въ економичныхъ обставинахъ якъ черезъ коммасацію ґрунтôвъ для заведеня иншого, раціонального способу господарованя зроблено! Результатъ пôсля того всего не мôгъ выпасти инакшій, якъ тôлько такій, що: худоба до половицѣ, а въ иншихъ мѣстцевостяхъ ще бôльше зрѣ-

днѣла, що то, що заховало ся, выйшло марне, вяле, нерозвинене, на всякѣ хоробы наражене, — що то нанесло ще иншѣ утраты, именно що худоба теперь не пасеся чередою, но дорослѣ, котрѣ прецѣ якесь инше занятє въ господарствѣ бы могли за той часъ мати, нещасливу худобину на шнуркахъ по ровахъ водити мусять, щобы єи попасти!... По такôмъ невеличкôмъ образѣ, будуть, здає ся, и результатъ и причины кождому, хто того шукає, яснѣ и зрозумѣлѣ.

„Якѣ суть причины такого упадку?" Се те пытанє друге въ тôмъ родѣ, що поставлено не скрыто, а явно зô стороны Престола Римского въ справѣ стану нашого чину ОО. Василянъ и вложено яко конечну задачу до порѣшеня въ препорученє, дане нашому Высокопреосвященному. Якъ порѣшене зôстало таке пытанє нашимъ Высокопреосвященнымъ, доси о тôмъ не знаємо. То тôлько знаємо на певне, що цѣлого зглубленя такого пытаня, освѣтленя всѣхъ єго сторôнъ, такого освѣтленя, щобы и цѣлый той свѣтъ духовный, до якого таке пытанє пôсля свого предмету належить, въ цѣлôй ясности своихъ духовныхъ фарбъ, своєи духовнои самостôйности, оказавъ ся, зъ тои стороны сподѣвати ся, було бы даремнымъ. Слабе освѣтленє, старанне оминанє дражливыхъ сторôнъ, якъ оно єсть неôдступною власностею всѣхъ того роду офиціяльныхъ рефератôвъ, мусѣло ще конечне примѣшати ся въ такôмъ справозданю съ певною дозою политичнои абстиненціи съ наддаткомъ льояльности, при такъ въ рештѣ звуженыхъ рамцяхъ для можливости широкого помѣчаня. Мôй Боже! При добрыхъ обѣдахъ — пріємахъ (бо єсьмо переконанѣ, що нашѣ ОО. Василяне, хочь якъ бы упавшѣ, на тôлько ще розумѣли ся на етикетѣ, щобы яко тако свого высокого Гостя — Визитатора погостити) приораціяхъ и тоастахъ, а тымъ бôльше при илюминаціяхъ, транспарентахъ, тріюмфальныхъ брамахъ и т. д. якъ то можна якій упадокъ, колы бы и бувъ, помѣчати? де часъ надъ тымъ застановляти ся?

А прецѣ таке основне высвѣтленє сего предмету єсть найконечнѣйшимъ, не тôлько на справу саму, але и на тѣ сферы, котрѣ того домагаютъ ся. Прецѣ єсть то справа самого центра религійнои души, въ якôй всяке затемнюванє, або всяке половичне освѣтленє не тôлько не єсть на мѣстци, але єсть просто недозволенымъ, бо то справа въ котрôй „тьмы" не може бути „ни единыя". А тутъ ще розходить ся о цѣлый свѣтъ окремый, о цѣлый нарôдъ, о одинъ живый членъ, котрый має свои осôбнѣ функціи, своє осôбне призначенє, въ тôмъ великôмъ святôмъ организмѣ, котрый называє ся Церквою. Вияснити вже разъ съ цѣлою отвертостею тѣ функціи, выложити те призначенє, черезъ якѣ религійный духъ народу нашого може єдино для щасливого взростаня и скрѣпленя того организму Церкви причиняти ся, не значить то подати и высокимъ Римскимъ сферамъ найприроднѣйшій спосôбъ до рукъ, щобы черезъ невластиву апли-

кацію певныхъ, неприродныхъ духовныхъ чинностей до нашого организму душевного ôдъ неминучои застоѣ тогожь, якъ безпосередно, а себе яко посередно интересованыхъ разъ на все охоронили?

Колижь мы пôсля того зъ своеи стороны до освѣтленя пытаня: „якû суть причины и якого упадку Чину Монашого св. Василія у насъ?“ яко до властивого нашого засѣданя приступаємо, то не хочемо нûчого бôльше якъ сповнити глубоко религійный народный обовязокъ для добра Церкви святои и народу нашого!

Що єсть, пôсля Римского розумѣня, упадокъ певного Чину монашого? а що таке може называти ся неупадкомъ? Що єсть, отже пôсля того Римского розумѣня упадокъ Чину св. Василія? а що бы бувъ неупадокъ? Що знову єсть, пôсля нашого розумѣня, упадокъ нашого Чину Василянъ? и якъ бы представлявъ ся его неупадокъ?

Поправдѣ цѣлый лябирантъ пытань: якъ же зъорієнтувати ся въ нихъ?

Беремо собѣ для того за провôдника певный чинъ Монашій латиньскій, розумѣє ся такій, котрый досыть идентичный образъ такъ що до свого монашого Уставу, якъ и що до дѣяльности своеи представляє, отже зъ тыхъ звычайныхъ Монашихъ чинôвъ, зъ якими такъ часто здыбаємо ся, не потребуючи ихъ и именувати. Досыть що то анû строгû Траписты, анѣ навѣть босû Кармелиты, не ôддають ся спеціяльно анû догляданю хорыхъ, анû науцѣ молодежи.

И якъ же они представляють ся?

Не ходять босû, нû ôбдертû, не голодують, не пьють зъ засады тôлько воду, не сплять анû на каменю, анû въ трумнахъ. Выглядають, дякувати Богу красно, здорово. Молять ся, идуть до костеля, коли прійде на то часъ, потому до рефектарôвъ, коли также настане той часъ. А дальше сякъ-такъ перебивають ся вже черезъ тяжкій день. Правда не ходять они до театрôвъ, на концерта, але вже вдома старають ся зробити собѣ якû тамъ пріятности, що дають ся якось то зъ уставомъ погодити. Часами, часами позволять собѣ якій тамъ выбрыкъ по за правило, — но звѣсно: „н и к т о ж е б е з ъ г р ѣ х а , т о к м о о д и н ъ Б о г ъ“. О якôйсь особлившôй дѣяльности науковôй, о якôмсь особлившôмъ впливѣ на суспôльнôсть, — нûчого такого о нихъ не чувати.

Чижь они черезъ то у п а в ш û? Бодай зъ духовнои стороны нûхто съ такимъ судомъ надъ ними не выявивъ ся, и при-

наймнѣй имъ зъ такои причины якій Визитаторъ ad hoc не докучає. Отже, отже: они не упавшй.

Алежь нашй Василяне те саме роблять. Чомужь они мають бути упавшй? Онижь прецѣ можуть выказати ся надвышкою звычайнои монашои дѣяльности! Они въ деякихъ мѣсцяхъ утримують школы головнй, мають до якогось часу свою нижшу ґімназію. До того; ихъ теперѣшный репрезентантъ чоловѣкъ не простои интеллигенціи, професоръ Университету, Достойникъ Академичного сенату! Чому они упавшй?

Що они такъ смачно не ѣдятъ, або такого доброго вина не пьють? Алежь то прецѣ не ôдъ того походитъ, щобы они того не потрафили або не хотѣли? Stat voluntas pro ratione!

Отже тому: що они бѣднй? Алежь бо убогôсть не повинна служити за доказъ ихъ упавшости. Убогôсть се прецѣ головный признакъ того монашого житя, котре не хоче ôддавати ся надмѣрному: „попеченію житейскому.“ Такъ! такъ певно! но тôлько по теоріи. Въ практицѣ рѣчь инакше ся має. Въ Римѣ таки того не люблять, якъ котрый зъ такихъ звычайныхъ (не тыхъ строгихъ асцетичныхъ) чинôвъ монашихъ есть убогій, бо нйбы то не пасує имъ до певного правила. Звѣсно за бѣдного то й свѣтъ забуде. И на чѣмъ въ рештѣ трудити ся? А трудити ся потреба. Коли бы вертограды обширнй... а то вже инша рѣчь. Тодѣ вже є на чѣмъ трудити ся въ такôмъ виноградѣ (nota bene — не Христовôмъ). Въ бочки точити, въ фляшки наливати, пакувати, розсылати по свѣтѣ. Абожь то не трудъ? А то не трудъ выпорожнити тй повнй бочки, що въ дома („достоинъ дѣлатель луды своєя“) позôставали ся? А слава зъ того? цѣлый свѣтъ знає за такій монастырь, що продукує такй а такй то ґатунки вина! А Василяне чимъ выказали ся передъ свѣтомъ? якимъ трудомъ? Не кажемо вже за вино, — але хочь бы одинъ ґатунокъ ликеру, або хочь такъ якогось осôбного приправленого и дистильованого росоглису по свѣтѣ зъ етикетою: „Basilianer“ (або може зъ италіяньска „Basiliano“ розходивъ ся.., була бы слава доказъ неупавшости! А то анй одинъ, хочь бы одинъ!

О! Василяне! вы упавшй, вы страшно упавшй!

Такъ то одинъ признакъ ихъ упавшости. А якій же жь дальшій? Чи може той, що ихъ такъ мало? Десь то той!

Чи тутъ бы масса, а не якôсть индивидуôвъ, належачихъ до якогось монашого чину, становити мала истоту ихъ житя, доказъ ихъ неупавшости? Чи тутъ также мало бы знаходити свою аппликацію право природы, що малй силы разомъ дають велику силу, отже що слабй, незначнй моральности чи религійности становлять разомъ одну велику моральнôсть або религійнôсть?

Такъ оно щось выходитъ по Римскому розуму!

Римска церковъ має кольосальнй, чуднй, свято моральнй институціи и корпораціи, такихъ, якихъ даремне у иншои шукати:

институціи религійнй для опѣки хорыхъ, прокаженыхъ, изверженыхъ, институціи для сиротъ, старцѣвъ, калѣкъ, институціи для засудженыхъ и ôдсудженыхъ, дикихъ. Признаками ихъ дѣяльности наповненый цѣлый свѣтъ. Хто мае очи „еже видѣти" а уши „ежи слышати" той ѣй того ôтмовити не може, но мусить еи зъ того взгляду подивляти, обожати. То еи свята, непорочна слава.

Але Римска Церковь мае и иншй институціи: нйбы якйсь грубй массы, автоматы, безъ духа и житя, Римска Церковъ мае и корпораціи неневнй, зрадливй корпораціи, назбытку рухавй, зъ святостею по верха, а въ внутрѣ повнй хитрости, перебѣглости, переворотности.

Выходило бы, що она въ духовнôмъ взглядѣ представляе той великій дôмъ, за якій згадуе Апостолъ „Въ велицѣмъ дому не точію сосуды злати и сребряни суть, но и древляни и глиняни, и ови убо въ честь, ови же не въ честь" (II. Тим. 2. 20). Римска Церковь представляе поправдѣ те трнанцюнальне велике господарство, де все мае бути, чи оно здале до чого чи нездале. Она хоче импонувати массою, воювати массою. Отже ѣй потреба массы. Не приносить она корысти, але есть — еи видко — она заваджае. Есть же отже завше духовный: „Kanonnenfutter".

Но мы не Римска церковь*). Мы не велике господарство. Мы малый дôмъ. Чи для того вже мы бы не мали мати свого призначеня духовного? О нй! „Не бойся малое стадо: яко благоизволи Отецъ вашъ дати вамъ царство."

Наше господарство се тихе, просте, огрядне, интензивне, гармонійне, съ глубокимъ ладомъ, въ котрôмъ все знаходить свое властиве призначене, и его сповняе.

Нй Римска нетолеранція, нй Римска насильнôсть, нй религійнй блихтры, нй поверховна святôсть, нй облуда моральна, фалшъ и хитрôсть не пристали намъ.

Намъ не треба нй религійныхъ пенькôвъ, нй моральныхъ гнилыхъ колодъ. „Всяке древо, иже не творитъ плода, сожигаемо и въ огнь вметаемо."

Намъ не треба грубыхъ религійныхъ массъ. Намъ не треба стану монашого яко такого. Намъ не треба умундурованыхъ легій, нй полиціи зъ монахôвъ, нй милиціи...

И тôлько тымъ, що Василяне заразили ся почасти тымъ духомъ, тôлько тымъ однымъ можуть они назвати ся упавшй!

Якйжь причины такого упадку? Перейдѣмъ ихъ за порядкомъ, починачи ôдъ тыхъ, що склали ся на упадокъ Василянъ въ Римскôмъ розумѣню, якъ и въ нашôмъ.

---

*) Коли мы кажемо: Римска Церковь, — руска Церковь, — то се цѣлкомъ не означае розрôжнене догматичне, якъ окаже ся нижше — се названя окремыхъ складовыхъ частей Церкви въ ихъ конкретнôмъ, историчнôмъ выявѣ.

Що за причина: що Василяне бѣдн҇ѣ? що ихъ мало? Хто тому виненъ?

Єсть ся въ правѣ сякôмъ-такôмъ зъ Римскои стороны допытувати и за таку причину? Хто инакшій спровадивъ такій станъ упадку, якъ не Римска Церковь? Не було то те хищне Римске духовне жолдацтво („ксёндзы Єзуиты“), котре въ службѣ тои то Римскои Церкви*) ôдобрало такимъ Василянамъ ту потребну поживу, той засôбный и вплывовый станъ рускои народности, оставляючи имъ єдино тѝ засобы, якѝ мôгъ подавати бѣдный, безпомôчный людъ? А коли позбавлено вже разъ такихъ Василянъ силы притяганя, яку дає матеріяльный засôбъ, що за диво, що тыхъ Василянъ ставало що разъ менше? Не значить то ôдобрати комусь зъ пôдъ носа хлѣбъ чи страву, — и потому пытати ся: чому ты не ѣси — або ущупляючи комусь чимъ разъ потрѣбне поживлене, пытати ся: чому ты такій марный (подôбнѣсенько: якъ дивують ся: чому наша худоба така мизерна? и чому такъ єи мало? коли ѣй ôдобрано пашу!)?

На таку руину матеріяльну (упадокъ въ Римскôмъ змыслѣ) наступила руина моральна Василянъ, упадокъ въ значеню рускôмъ.

Вѣдома се рѣчь, що Василяне за панованя Польщи не нажили собѣ въ нашôй исторіи особлившои народнои славы. Причина тому така, що оня даючи легкій приступъ до себе елементови польско-шляхоцко-єзуицкому, котрый пошивши ся въ плащикъ руско-церковный, тымъ безпечнѣйше мôгъ интересови польско-єзуицкои политики служити, наражали интересъ руского народу. До того злучайного, поверховного ôдступства ôдъ народнои програмы долучило ся друге ессенціональне.

Василяне, зараженѝ Єзуитами, стали по малу почувати ся

*) Публицистичне завдане нынѣшного письма не позволяє намъ подрôбно занимати ся дотычными историчными фактами, — бо бы то насъ завело за далеко. Оставляємо се для иншои працѣ, въ котрôй исторична дѣяльнôсть Римскои Церкви взглядомъ насъ подрôбно освѣтлена буде. На тôмъ мѣсци изволимо собѣ тôлько ту увагу. Нашѝ историки, представляючи часы военныхъ (духовныхъ) нападôвъ и ґвалтôвъ польскои (Римскои) Церкви на нашу, вырываютъ, очевидно, факты, а гублять зъ очей що найважнѣйшѝ. Такій образъ историчный мусить выйти замгленый Такъ кажуть: Русины злучили ся зъ Римскою Церквою на пôдставѣ обезпеченя правъ рускои Церкви. Папы Римскѝ буллями огварантували права нашого обряду. Єзуиты (и ними инспирована политика Польщи) в се те знехтували. Ну! добре. А хто то є тѝ Єзуиты? Чія креація? Не Римскои Церкви? Въ чіѣмъ имени ôдбували они ту свою загладну миссію супротивъ насъ? Въ власнôмъ? Не лежала така миссія заєдно въ ихъ призначеню, въ ихъ ролѣ природнôй, ихъ институціи, усанкціонованôй Церквою Римскою? И коли они єи въ тôмъ припадку выконували, не було то по мысли тои Церкви, по єи одобреню бодай тихцемъ, а певне що не противъ єи волѣ? А тодѣ що означають тѝ освященнѝ постановы, тѝ буллѣ, гварантуючѝ права нашои Церкви и Обряду якъ не простѝ, вымушенѝ, хвилевѝ концессіи? Що означає та дволецевôсть, та перечнôсть засадъ и чину въ тôмъ припадку тои Церкви, що такъ безвзглядна въ перепроваджeню своихъ засадъ? То належить докладно освѣтлити!

яко стисло ôдграничена духовна корпорація, яко духовно-военный станъ, духовна милиція, котра съ военнымъ кодексомъ въ рукахъ. стала переводити духовну военну акцію (пропаганду), хочь якъ не богато зôставало ся ѣй для того поля. Школы, типографіи, вплывовй мѣсця въ Гіерархіи, все то мало ставати для нихъ потребнымъ арсеналомъ.

Но помимо того не можуть Василяне повеличати ся якимись особлившими щасливыми результатами, осягнеными въ тыхъ часахъ, бодай бы въ тôмъ напрямку. А за всѣ нещасливй стае той одинъ: они спроневѣрили ся призначеню, почиваючому на рускôмъ чернецтвѣ.

Яке жь то призначенье?

„Преподобный," то названье, яке Церковь наша головно и властиво прикладае до тыхъ истотъ, що посвятили ся монашому житю: то слово говорить за цѣлу рѣчь. Оно значить: Ôдбитье, увидатненье, скупленье религійнои мысли въ собѣ! Статечне, а тихе и гармонійне добиване ся религійного идеалу. А такъ свѣтъ въ собѣ (хочь и не для себе), — але не собою! Цѣль въ собѣ (хочь не выключно для себе), — но не собою! — И така мораль: згôдна зъ религійною мыслею, зъ религійнымъ идеаломъ, прикладна до такого духовного свѣта, ôдповѣдна до такои душевнои цѣли. Отже ніяка така цѣль, для котрои всѣ средства були бы однако добрй, и ніякй средства, котрй потребували вымановати цѣль. Ніякй средства цѣлями и ніякй цѣли средствами. Жадныхъ переконань и плянôвъ, зъ якими бы скрывати ся потреба (Restrictio mentalis).

А ясне, чисте, якъ скло, гармонійне зъ собою, скуплене въ собѣ, религійне житє, — то есть призначенемъ нашого чернецтва.

Отже ніякй религійнй вôйны, напады, заборы, насильнй пропаганды и навертуваня.

Чи таке повысше призначене нашй Василяне простою, прикладною побожностею на ладъ пастырôвъ Веѳлеемскихъ, — чи высокою контемпляціею на ладъ „волхвôвъ" сповняють, то рѣчь обоятна.

Но такому головному призначеню не перечнй пôдряднй призначеня. Василяне можуть займати ся працею коло господарства, можуть утримувати школы. Но се знову лише специяльнй призначеня, сплываючй гармонійно до головнои цѣли, религійно-моральнного житя. Но въ жаденъ спосôбъ не средства до якихсь посторонныхъ цѣлей, до розвиненя силы и вплыву.

Василяне за цѣсарства Австрійского до половины сего столѣтя представляють поправдѣ образъ дѣяльности, яко-тако схôднои съ ихъ призначенемъ. Подыбати межи ними сильныхъ религійно-контемпляційныхъ духôвъ. Ихъ Гімназія въ Бучачу есть взоровымъ институтомъ, не тôлько ривализуючимъ съ такою институціею Езуитôвъ въ Тернополи, но и перевысшаючимъ еи, —

то̂лько може съ такими хибами педагогичными, якѝ лежали въ тогдѣшно̂й методѣ выхованя (Prügelperiode).

Зъ настанемъ еры конституційнои загально, а розбудженемъ нового житя народного у Русино̂въ специяльно, Василяне починають тратити на духовно̂й силѣ. Бачимо такѝ проявы. Жите монаше не доставляє такого притягу, щобы оно що разъ го новыми силами було заступлене. И такими скупыми прибутками управляє не такъ простый припадокъ, а особлившѝ обставины. А що частѣйше лучає ся, то єсть то: що люде молодѝ вступають до монастыря, о̂дбувають новиціятъ, пробувають якійсь ро̂къ въ монастырѣ, но зручно о̂дтягають ся о̂дъ зложеня монашого шлюбу, и чекають, щобы имъ перебути небезпечнѝ часы во̂йсковои службы, выкрутити ся черезъ ще небезпечнѣйшу матуру, а потому разъ на все розпрощати ся и зъ монастыромъ и зъ цѣлымъ монашимъ житємъ. Такихъ екс-Василянъ досыть часто подыбати можна межи нашимъ свѣтскимъ, рускимъ священствомъ.

Щожь означають тѝ проявы? Що мы жите монаше не дуже поважаємо? Нѝ! противно! що мы єго не легковажимо. Що мы зъ нимъ анѝ жартувати анѝ фарииничити не хочемо.

Що мы, коли маємо бути монахами, то хочемо ними бути не зъ писаного чи друкованого правила, но зъ правила о̂дбитого на нашо̂мъ житю!

Що у насъ чернецтво не якій небудь станъ, де приватнѝ стороны житя не входять въ рахунокъ. Що се не занятє якесь, анѝ якій спосо̂бъ до житя, но се саме интензивне, религійне житє.

Що те житє не почиває въ массѣ, но въ религійно̂й силѣ дотычныхъ индивидуо̂въ. Що намъ не ходить о то: ко̂лько мы ихъ маємо тыхъ монахо̂въ? но якихъ мы ихъ маємо? И що лѣпше намъ не мати ніякихъ, якъ якихъ небудь.

Що у насъ, хочь бы не знати ко̂лько поодинокихъ мизерныхъ религійныхъ — моральностей, становлять разомъ нѝчого бо̂льше, якъ одну, велику моральну мизерію!

Що все разомъ взявши, ясно стверджає, що наша свобода, наше самопочутє народне, веде насъ не до надужить моральныхъ, но до свобо̂дно-моральныхъ, отже єдино морально вартныхъ дѣлъ и институто̂въ.

То єсть той великій роздѣлъ, якій насъ дѣлить зъ Римскою Церквою, роздѣлъ религійныхъ думокъ, роздѣлъ религійныхъ максимъ.

А такъ мы въ шизмѣ? Смѣшно. Въ религійно-догматично̂мъ взглядѣ (но нѝколи въ змыслѣ якои политичнои партіи) мы католики, лѣпшѝ, якъ тѝ що є въ Римѣ. Мы католики, не тому, що такъ въ Римѣ хочуть, но тому, що мы инакшими бути не можемо. Мы католики, бо мы вѣримо: „въ єдину, святу, соборну, Апостольску Церковъ“, бо мы вѣримо, що такъ добре двохъ окремыхъ такихъ Церковъ бути не може, якъ не було двохъ Христо̂въ. Но тою Церквою сама про себе зъ о-

сôбна, не есть такъ добре Римска Церковь, якъ и мы нею не є. То тôлько окремӣ члены того одного святого мистичного тѣла Христового, оживленого Духомъ святымъ. Яко такӣ мають они окремӣ призначеня, осôбнӣ функціи.

„Ибо тѣло нѣсть единъ удъ, но мнози. Аще речетъ нога: яко нѣсмь рука, нѣсмь отъ тѣла: еда сего ради нѣсть отъ тѣла? И аще речетъ ухо, яко нѣсмь око, нѣсть отъ тѣла? аще все тѣло око, гдѣ слухъ? Аще же все слухъ, гдѣ уханіе?... Аще ли быша вси единъ удъ, гдѣ тѣло? Нынѣ же мнози убо удове, едино же тѣло. Не можетъ же око рещи руцы, не требѣ ми еси: или паки глава ногамъ, не требѣ ми есте. Но много паче, мнящіи ся уди тѣла не мощнѣйши быти, нужнѣйши суть... Вы же есте тѣло христово и уди отъ части.“ (І. Кор. 12, 12—28).

А такъ руска Церковь, се не форма, се рѣчь, се живый членъ Церкви святои, маючӣй осôбне призначенє, окремӣ функціи.

Не часъ ихъ зъ Римскои стороны запôзнавати, но треба ихъ докладно спôзнати и обмѣрити. Треба то зрозумѣти що мы лише на свôй ладъ, а не на Римскій можемо сповнити наше религійно-церковне призначенє. Мистификація тутъ анӣ на порѣ, анӣ на мѣсци. Взаимнӣ комплимента, хочь бы якъ часто повторюванӣ: „о непоколыбимой вѣрности“ до Римского Престолу зъ нашои стороны а „о неустанномъ благоволеніи и попеченіи“ до насъ зô стороны тогожь — справы не залагодять. Оно дуже красно слухає ся, — но помимо того пытаня кардинальнӣ остають якъ передъ тымъ нерѣшенӣ. Бо за тыми поверховными голосами льояльности, стоить цѣлый нарôдъ зъ цѣлымъ засобомъ нового житя, зъ цѣлою будучностею, якои ôнъ добивати ся має и мусить. Ôдхилити то не дасть ся. Ôнъ не може стати невѣрный своѣй души, своѣй религійнôй ролѣ, — хочь и якъ бы то Римскôй церквѣ було не до сподобы. Тяжко, певне що тяжко тôй Церквѣ, привыкшôй самôй ôдзывати ся въ имени святои, единоищасаючои Церкви, робити якӣ небудь небувалӣ уступства. Но то мусить стати ся. То мусить зробити ся, коли роздѣлъ мае бути заповненый, коли всѣ члены мають оживляючо конкуровати до зросту и силы того великого, святого организму Церкви.

Оставленє насъ въ спокою при нашôмъ питомôмъ призначеню, се конечна вымога для единьства Церкви, се потреба для самои Римскои Церкви.

Нашь нарôдъ, — се ніякій ерезіярхъ. Се нарôдъ глубоко правовѣрный. Правовѣрность его тяжко выпрубована. „П р о й д о х о м ъ с к в о з ѣ о г н ь и в о д у.“ Мы еи вынесли цѣлу и очищену зъ такои религійнои западнѣ, якъ була Польща, де религійнôсть знаменувала ся дикостею, лютостею, запеклостею, кровожадностею, мордами и руинами. Мы еи гартували дальше и гартуємо по нынѣ. Скрѣпляє еи нашь широкій поглядъ на свѣтъ.

Утримує єи наша богата религiйна душа. Ôдсвѣжає и огрѣває єи наша питома, глубока мораль.

Мы не можемо зробити ся ôдступниками, сектярами, хочь бы цѣлû легіи Змартвыхстанцѣвъ и Єзуитôвъ на то до насъ понасылано. Нехай той, хто потрафить заглядати въ души, возьме собѣ и прочитає голосы нашихъ рускихъ холмскихъ священикôвъ, а побачить, що при всѣй формальнôй змѣнѣ, осталася незмѣнною широка правовѣрна руска душа. Тои змѣнити не подôбно.

Отже о нашу правовѣрнôсть, о нашу религiйну моральнôсть можна бути зъ Римскои стороны цѣлкомъ спокôйнымъ, хочь мы не Римскû католики, хочь мы єи апликуємо по свому.

Мы не ôдкидаємо святости. Мы тôлько цураємо ся фальшивою, облесною, уданою, фарисейскою святостею.

Мы не ôдкидаємо институцiи монашои. Мы тôлько хочемо, щобы тû святû мѣсця не були заповненû лицями, котрû ихъ каляють не маючи найменшого смаку въ святости.

Мы не вымагаємо безвзглядно ôдъ нашихъ монахôвъ особлившои интелигенцiи, ерудицiи, аппликацiи до наукъ и научаня молодежи, подвигôвъ просвѣтныхъ и письменнихъ хочь бы въ религiйнôмъ взглядѣ, аранжерства рухôвъ народныхъ хочь бы также лише въ взглядѣ религiйнôмъ. Не було того у насъ колись, не буде и теперь. Не монахи то були (нехай се знають въ Римѣ), котрû коли такъ тяжко пригнобленый и въ тьмѣ погруженый находивъ ся за Польщи нашь нарôдъ рускій, достарчали тому народови религiйного свѣтла, доставляли нашимъ Церквамъ Богослужебныхъ книгъ, не тôлько то, но котрû вплывали на утримане моральности, котрû чували надъ самою дисциплиною въ Церквѣ, межи клиромъ, — повтаряємо: то не було монахи, то були люде свѣтскû, то були нашû славнû Церковнû брацтва То для Римскои Церкви буде непонятне, бо оно у нѣй не було практиковано. А прецѣ оно такъ поправдѣ въ насъ було. И такъ сильно ôдзначає характеръ нашого религiйного житя! Для того нашû Монахи не будуть ще упавшû, коли бы они цѣлкомъ не утримували нiякихъ школъ, коли бы имъ ôднято зъ причины не квалификацiи Бучацку Ґимназiю, коли межи ними не буде такихъ свѣтилъ, якъ Гриневецкû, Радкевичѣ, — они ще черезъ то не розминуть ся зъ своимъ призначенємъ.

Мы лише ôдъ нихъ безвзглядно домагаємо ся строгого религiйного житя, „по чину“ нашои Церкви, по правилѣ обявленôмъ дѣломъ, „духомъ и истиною“!

Мы безвзглядно ôдъ нихъ домагаємо ся правдивои, глубокои моральности, не о однôй Либiйскôй асцетичности, не лякаючои чорною задумою, марами, — а свѣтлои, погôднои, „въ радости о дусѣ святомъ“ неустанною працею и досконаленємъ ся доконуючôй ся. А такъ: „о єже“ имъ „ходити достойно званiя“, „якоже подобаєтъ святымъ“. Нехай нарôдъ — въ покорѣ ступає на такû мѣсця, де мешкає така свя-

тôсть, — и нехай морально упавшій выходять зъ ôдси обновленй, а струдженй и збѣдженй выносять силу и охоту до новои борбы съ своимъ тяжкимъ житємъ.

Те домагане ся, єсть такъ безвзглядне, що безъ него не вже о якôмъ взростѣ но о якôмъ треваню монашои институціи межи нами и мовы бути не може. „А щ е с о л ь о б у я є т ъ... н и в о ч т о ж е б у д е т ъ к т о м у, т о ч і ю д а и з с ы п а н а б у д е т ъ в о н ъ и п о п и р а є м а ч е л о в ѣ к и.“

А чи те призначенє буде сповнене кôлькома чи кôлькадесятёма монахами, — рѣчь то пôдряднои ваги.

Може бути, що для уможливленя сповненя такого призначеня нашими Монахами, належати буде повагою Церкви святои зложенє шлюбôвъ монаших ôдложити до певного вѣку, або ограничити до певного числа лѣтъ! но регресу, звôльненя, ôдмѣны въ самôмъ призначеню, — нйчого такого, на жаденъ можливый способъ бути не може.

Теперь спытаємо ся: въ чôмъ мы, коли мы добули таке призначенє для нашого чернецтва зъ религійнои души народу руского, прогрѣшили противъ святои Церкви? яку правду вѣры, якій канонъ моральности, принятыхъ и освященыхъ Церквою мы нарушили? Жаденъ, нй на волосочокъ! Мы тôлько ôдкидаємо практику Римску. Того роду будуть всѣ нашй вымаганя. Догодити имъ, значити буде, догодити самôй религійности, найстислѣйшому интересови святои Церкви.

Тымъ способомъ мы зможемо высвѣдчити не одну прислугу и Римскôй Церквѣ. А зъ другои стороны въ той тôлько способъ, оставляючи насъ въ спокою при нашôмъ призначеню, отвераѣ ся можнôсть, щобы мы покорыстали зъ часомъ де що изъ тыхъ кольосальныхъ, святыхъ набуткôвъ и уряджень, якихъ также пôдъ достаткомъ маѣ Римска Церковь.

Тодѣ не буде: „р а с п р и в ъ т ѣ л е с и“! Но буде зростати „в ъ є д и н с т в ѣ д у х а“ въ силу и въ славу те мистичне тѣло святе, Церковь, пôдсычуване всѣми найлѣпшими религійными соками, якихъ маѣ наша земля!..

Но нймъ то нашй жаданя въ тôмъ взглядѣ будуть заспокоєнй, маємо мы цѣлкомъ узасаднену причину, зробити зъ того высокого взгляду, якій намъ дôставъ ся зъ Риму въ справѣ нашихъ Василянъ, скорый практичный ужитокъ.

Належить обавляти ся, щобы ОО. Змартвыхвстанцѣ не схотѣли шукати приступу до нашихъ Василяньскихъ монастырôвъ.

На то одна рада. Мы мусимо нашй Монастырѣ такъ оточити, щобы такій приступъ бувъ неможливый.

Кожда монастырска Церковь маѣ якійсь Ôдпустъ. Въ деякôй буваѣ ихъ бôльше. Отже на такій Ôдпустъ повинно околичне (деканальне) священьство ex officio громадно явити ся. При бôльше ôдпустахъ повиннйсьмо бути по черзѣ такъ нйбы ôдкоменде-

рованй. Єсть то потреба для звеличеня нашого обряду. А потому суть ще иншй, тоншои натуры, до того причины.

Не допускаємо, щобы нынѣшнй Василяне не хтѣли такъ добрыхъ гостей радо прійняти, що имъ прецѣ роблять духовнй прислуги.

Но на всякій разъ нашь Ординаріятъ повиненъ за доброи памяти о такй потребнй и наглй установы завчасу постарати ся.

Не завадилобы ôдъ часу до часу зарядити въ такихъ Монастыряхъ реколлекціи для священьства (деканального). Щось бы зъ того и Василяне скорыстали. Монастырь таке то способне мѣсце до тои справы. А якъ то дуже годить ся до програмы чернечои!..

Въ осени р. Б. 1881.

О. Обачный.

ПРИЧИНОКЪ.

Иншимъ разомъ, могли бъ мы поправдѣ мати велику причину, жалуватись, що публикація такъ давно приготована, зъ причинъ ôдъ насъ незалежныхъ, такъ пôзно появляеся въ печати. Но не симъ разомъ. Опôзненье стае ся тутъ такимъ пригожимъ, якъ нйколи. Часъ кôлькохъ мѣсяцѣвъ доставивъ такй илюстрації до порушеного нами пытаня, мовъ зла годивъ самъ таку розвязку, якои бъ мы и выгадати дармо силили ся. Особливе найпослѣднѣйшій часъ, сказати бъ послѣдни днѣ передъ выходомъ сеи публикаціи, выявили такй факты ваговитй, памятнй, кольосальнй, що ихъ цѣлои досяглости на разѣ и обмѣрити не можна. Тымъ способомъ достае ся нашôй публикаціи причинокъ цѣлкомъ не скупый.

Отъ тй факты:

Протоигуменъ Чину св. Василія, Дръ Сарницкій, (Полякъ зъ роду), пôдъ взглядомъ таланту, интеллигенціи певне що найзначнѣйша особистôсть межи Василянами, но чоловѣкъ, котрый съ цѣлымъ правиломъ монашимъ найлекше тримае, цѣлковито до него не апликуючися, коли результатъ Метрополичои визитаціи нашихъ Монастырôвъ, помимо всеи неприданости такои визитаціи для подôбного роду обсерваціи (якъ мы се зазначили на передѣ), оказавъ ся дуже непотѣшный, коли выкрыли ся великй непорядки по монастырахъ, за що спадае на него, яко на голову конгрегаціи, въ першôй линіи вина, кидае ся, щобы зрегабилитувати ся и зашахувати недобрй наслѣдки зъ такого выявленя и затерти власнй, особистй а грубй выкроченя по за правило монаше, на дуже вдячну политику, политику понисового, єзуицкого католицизму, рекрутуе ся въ ряды єзуицкои жандармеріи (хочь якъ єму се не до лиця). Упадокъ Чину сконстатованый. Трудно заперечити то. Що жь ôнъ робитъ? Вдае ся въ переговоры зъ Ојса-ми Змартвыхстаньцями, щобы приняли проводъ новиціяту въ монастыри въ Добромилю. Ојс-ы ôдказують на разѣ, зъ причины недостатку силъ. Для того пактуе зъ Єзуитами. Розумѣеся, що Єзуиты прійимають таке предложене cum applausu. Потôмъ пише до Риму, що Чинъ св. Василія упадае, а причина та, що новиціятъ для браку силъ ôдповѣдныхъ въ дуже злыхъ рукахъ, и иншимъ способомъ Чинъ не дасть ся

поддвигнути, якъ тôлько коли провôдъ новиціяту оддасть ся въ руки Єзуитôвъ. Римъ удає ся по информацію до нунціятуры. Нунціятура заряджує для зглубленя справы анкету, въ котрôй пôдъ проводомъ Намѣстника беруть удѣлъ нашѣ Архиереи, епископъ латиньскій Моравскій и згаданый протоигуменъ. Всѣ Архиереѣ навѣть латиньскій освѣдчають ся противъ ôддаия новиціяту въ руки Єзуитôвъ. Помимо того подають польскѣ газеты, дуже ласѣ на такѣ новины, такѣ алярмуючѣ вѣсти: що провôдъ новиціяту пôсля якогось новозмайстрованого правила св. Іосафата (о котрôмъ самъ св. Іосафатъ, дарма, що бувъ горячій католикъ, нѣчого незнавъ) має дôстати ся Єзуитамъ (св. Василій, хочь и Великій иде въ „отставку“ — звѣсно вже старый, за старый католикъ), и цѣле верховодство надъ Чиномъ св. Василія переходить до Конгрегаціи de propaganda fide. Такѣ то факты. Якъ сказано, цѣлои донеслости тыхъ фактôвъ, пôдъ взглядомъ конечныхъ зъ нихъ консеквенцій и обмѣрити не можна. Но не менше ваговитѣ кольосальнѣ они самѣ въ собѣ. Выяснити цѣлого того значеня въ тôмъ причинку не зможемо. Зробимо се при иншôй способности. Тутъ подамо тôлько загальнѣ зарысы, и потягнемо конечну практичну науку.

Спасибô! велике спасибô о. Сарницкому! Ôнъ наживъ собѣ межи нами безсмертнои славы. Ôнъ своимъ выступленємъ и заявленємъ, що нашѣ Василяне не можуть регенерувати ся по мысли Римскои Церкви власними силами, но до того треба Єзуитôвъ, голосно на цѣлый свѣтъ задекретувавъ, що: наша Церковь, нашь народъ не способнѣ такихъ выховувати монахôвъ, якихъ потреба Римови. Зъ насъ не можна мати анѣ гôнчихъ (Domini canes), анѣ рогатои анѣ безрогои товарины. Зъ насъ не можна мати анѣ полицаѣвъ, анѣ жандармôвъ религійныхъ. Зъ насъ не можна мати анѣ фанатикôвъ, анѣ нетолерантôвъ. До того Русинъ не способный. Для того треба Поляка, треба Єзуита. Но мы сего не соромимъ ся. Се выходить въ нашу славу. Се слава нашого народу, се славне завдане нашои Церкви.

Римъ, подаючи таку розвязку сего пытаня, не тôлько що нападає на нашь обрядъ, такъ намъ дорогій, не тôлько що хоче намъ ôдобрати и такъ невелике самоуправство нашои Церкви, ôнъ нападає на нашу душу. Ôнъ выкликує до борбы нашого религійного духа, нашу Церковь, ставляючи на ôстрю меча таке пытанє, котрого ôнъ не зглубивъ, а до котрого розвязаня ôнъ не доспѣвъ. Поправдѣ Римъ має фатальныхъ инспираторôвъ. А консеквенціи можуть єму гôрше бути не милѣ, якъ тѣ, якихъ ôнъ добивъ ся въ Франціи. А прецѣ въ добрôмъ порозумлѣню могло бы обôйти ся цѣлковито безъ того. Не ходить тутъ о шизму. Шизматикôвъ належить шукати межи Москалями, на Оріентѣ, хочь найвластивѣйше межи легіонами Римскими с. є. Єзуитами, Змартвыхвстанцями и т. д., но не межи нами. Нѣ однои думки на то въ нашôй головѣ, нѣ одного пунктика въ нашôй душѣ. Русинъ на такѣ инсинуаціи тôлько погордливо усмѣхнути ся може.

Но борба та мусить разъ рѣшити ся. Римъ еи самъ выкликавъ завчасу. Стае до борбы Римска Церковь съ тымъ духомъ насильныхъ заборôвъ и пôдбоѣвъ, тымъ нещасливымъ дѣдицтвомъ по Римскихъ Цезарахъ, зъ своєю гордынею, зъ своєю нетолеранцією, зъ своєю интригою, своєю хитростею, своимъ фалшомъ, зъ своєю гидкою аппликацією морали. А зъ другои стороны тиха, людяна, народна руска Церковь, съ духомъ любви и братерства, зъ строгою аппликацією свѣтла Христового „духомъ и истиною". Легіоны Римскѣ: такѣ Єзуиты, Змартвыхвстанцѣ, намъ заимпонувати не можуть. Они намъ хутнѣйше мерзкѣ. Аппликаціи морали ôдъ Римскои Церкви побирати не думаємо. Она хутнѣйше ôдъ насъ еи потягати може. А шкода велика, що она того добровôльне чинити не хоче, бо колись мусить то на силу чинити. Римска Церковь досадно — практично аппликує теорію шизмы.

„Возстани сияй"! Сей покликъ Апостольскій повиненъ добити ся нынька до души нашого духовеньства, повиненъ его стрепенути, повиненъ его пôдôйняти на дѣла, гôднѣ его религійнои ролѣ. Се часъ нашь. Се не тôлько робота самообороны противъ нападôвъ Римскихъ. Се часъ для насъ акційнои дѣяльности, часъ религійного подвигу. Нынька маємо показати, якѣ услуги мы несемо для Церкви, вѣры, для народу, для державы, для людскои суспôльности!

А способъ до того: **Синодъ! Синодъ! Синодъ!** Тамъ мы покажемо, що намъ ніякѣ низькѣ, мизернѣ, мерзкѣ шизмы на душѣ не тяжать, що намъ ходить о интересъ вѣры святои, о добро и славу святои Церкви, о „миръ" и ширенє „царствія Божаго" на земли.

Всѣ нашѣ деканаты въ обохъ Диецезіяхъ въ одинъ голосъ повиннѣ зажадати, — такъ зажадати! — ôдъ своихъ Орданаріятôвъ скликаня безъ проволоки Синоду.

Мы бо маємо добре памятати, що мы можемо бути нараженѣ що хвиля на новѣ напады, о якихъ намъ и не снило ся. Отже належить всѣхъ ихъ навпередъ ударемнити.

А ôдъ самыхъ Василянôвъ залежить показати, чи есть межи нами для нихъ яке мѣсце, чи его зовсѣмъ нема!

По Вознесеню
Р. Б. 1882.

О. Обачный.

